

Тернопільський національний медичний університет імені І. Я. Горбачевського

Видавнича група «Наукові перспективи»

Луганський державний медичний університет

Громадська наукова організація «Система здорового довголіття в мегаполісі»

Християнська академія педагогічних наук України

Всеукраїнська асоціація педагогів і психологів з духовно-морального виховання

*за сприяння КНП "Клінічна лікарня №15 Подільського району м.Києва", Центру
дієтології Наталії Калиновської*

«Перспективи та інновації науки»

(Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»)

Випуск № 11(57) 2025

Київ – 2025

ISSN 2786-4952 Online

УДК 001.32:1/3](477)(02)

DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2025-11\(57\)](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2025-11(57))

«Перспективи та інновації науки (Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»)»: журнал. 2025. № 11(57) 2025. С. 3866

Згідно наказу Міністерства освіти і науки України від 27.09.2021 № 1017 журналу присвоєно категорію "Б" із психології та педагогіки

Згідно наказу Міністерства освіти і науки України від 27.04.2023 № 491 журналу присвоєно категорію "Б" із медицини: спеціальність 222

Рекомендовано до видавництва Президією громадської наукової організації «Всеукраїнська Асамблея докторів наук з державного управління» (Рішення від 17.11.2025, № 6/11-25)

Журнал видається за підтримки КНП "Клінічна лікарня №15 Подільського району м.Києва", Центру дієтології Наталії Калиновської.

Журнал заснований з метою розвитку наукового потенціалу та реалізації кращих традицій науки в Україні, за кордоном. Журнал висвітлює історію, теорію, механізми формування та функціонування, а, також, інноваційні питання розвитку медицини, психології, педагогіки та. Видання розраховано на науковців, викладачів, педагогів-практиків, представників органів державної влади та місцевого самоврядування, здобувачів вищої освіти, громадсько-політичних діячів. Журнал включено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus (IC), Research Bible, міжнародної пошукової системи Google Scholar.

Голова редакційної колегії:

**Жукова Ірина
Віталіївна**

кандидат наук з державного управління, доцент, Лауреат премії Президента України для молодих вчених, Лауреат премії Верховної Ради України молодим ученим, директор Видавничої групи «Наукові перспективи», директор громадської наукової організації «Всеукраїнська асамблея докторів наук з державного управління» (Київ, Україна)

Головний редактор: Чернуха Надія Миколаївна — доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри соціальної реабілітації та соціальної педагогіки Київського національного університету імені Тараса Шевченка (Київ, Україна).

Заступник головного редактора: Торяник Інна Іванівна - доктор медичних наук, старший науковий співробітник, провідний науковий співробітник лабораторії вірусних інфекцій Державної установи «Інститут мікробіології та імунології імені І.І. Мечникова Національної академії медичних наук України» (Харків, Україна);

Заступник головного редактора: Сіданіч Ірина Леонідівна — доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки, адміністрування і спеціальної освіти Навчально-наукового інституту менеджменту та психології ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України (Київ, Україна);

Заступник головного редактора: Жуковський Василь Миколайович — доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри англійської мови Національного університету "Острозька академія" (Рівне, Україна).

Редакційна колегія:

1. Бабова Ірина Костянтинівна - доктор медичних наук, професор, старший науковий співробітник відділу економічного регулювання природокористування, ДУ "Інститут ринку і економіко-екологічних досліджень Національної академії наук України", лікар ФРМ (фізичної та реабілітаційної медицини) ДУ "Територіальне медичне об'єднання МВС України по Одеській області" (Одеса, Україна)
2. Бабчук Олена Григоріївна — кандидат психологічних наук, доцент, завідувач кафедри сімейної та спеціальної педагогіки і психології Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського» (Одеса, Україна)
3. Бахов Іван Степанович — доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри іноземної філології та перекладу Міжрегіональної академії управління персоналом (Київ, Україна)
4. Балахтар Катерина Сергіївна - здобувач ступеня доктора філософії (PhD) за спеціальністю 053. Психологія, старший викладач кафедри іноземних мов в Національному університеті ім. О. О. Богомольця (Київ, Україна)
5. Бартенєва Ірина Олександрівна - кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського» (Одеса, Україна)
6. Біляковська Ольга Орестівна — доктор педагогічних наук, професор кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи Львівського національного університету імені Івана Франка (м. Львів, Україна)
7. Вадзюк Степан Нестерович - доктор медичних наук, професор, Заслужений діяч науки і техніки України, почесний академік Національної академії педагогічних наук України, завідувач кафедри фізіології з основами біотики та біобезпеки Тернопільського національного медичного університету імені І.Я. Горбачевського України (Тернопіль, Україна)
8. Вовк Вікторія Миколаївна - кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки Державного університету ім. Станіслава Штища в Пилі (м. Пила, Польща)
9. Гвожджевський Сильвія — кандидат наук, Державна професійна вища школа ім. Якуба з Парадижу в Гожуві-Великопольському (Польща)
10. Гетманенко Людмила Миколаївна - старша викладачка кафедри природничо-математичної освіти і технологій Інституту післядипломної освіти Київського столичного університету імені Бориса Грінченка (Київ, Україна)

Кучеренко А.А. <i>КОМПЕНСАЦІЯ ОСВІТНІХ ВТРАТ З ІСТОРІЇ В УМОВАХ СУЧАСНОЇ ШКОЛИ: МЕТОДИЧНІ СТРАТЕГІЇ РОБОТИ</i>	736
Лахмотова Ю.В., Пономаренко В.В. <i>ПЕЙОРАТИВНА ЛЕКСИКА В СУЧАСНОМУ КИТАЙСЬКОМОВНОМУ ДИСКУРСІ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЇЇ ПЕРЕКЛАДУ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ</i>	744
Лебідь І.Ю., Максимчук А.О. <i>ВІДОБРАЖЕННЯ ІДЕЙ РОЗУМОВОГО ВИХОВАННЯ У ФОРМУВАННІ ЦИФРОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ ПЕДАГОГІЧНОГО ПРОФІЛЮ</i>	754
Левченко І.М., Бокшиц О.М., Каменська І.С., Литвин А.Ф. <i>СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ «ПРОФЕСІЙНА НАДІЙНІСТЬ» ТА ЙОГО ЗНАЧЕННЯ В СИСТЕМІ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ</i>	767
Лещенко І.Т. <i>ФОРМУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ГУМАНІТАРНОГО ПРОФІЛЮ ПІД ЧАС СТУДІЮВАННЯ ДИСЦИПЛІН ПЕДАГОГІЧНОГО ЦИКЛУ</i>	777
Литовченко В.П. <i>ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМИ ДЕФІЦИТУ УВАГИ У СТУДЕНТІВ: АДАПТАЦІЙНІ РІШЕННЯ</i>	791
Логвиненко І.П. <i>БОТАНІЧНА ПРАКТИКА У ФАХОВІЙ ПІДГОТОВЦІ ВЧИТЕЛІВ ПРИРОДНИЧИХ НАУК</i>	803
Логвиненко В.М. <i>МЕТОДОЛОГІЧНА КУЛЬТУРА ЯК НЕОБХІДНА СКЛАДОВА ДОСЛІДНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ</i>	813
Лунгол О.М., Габорець О.А. <i>ІНТЕГРАТИВНИЙ ПІДХІД У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ ДЛЯ ПІДРОЗДІЛІВ КРИМІНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ</i>	823
Малишевська Г.І., Яніцька Л.В., Єжель І.М., Прадій Т.П. <i>СИСТЕМНИЙ ПІДХІД ДО МОТИВАЦІЇ ТА АКТИВІЗАЦІЇ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ І6 ТЕХНОЛОГІЇ МЕДИЧНОЇ ДІАГНОСТИКИ ТА ЛІКУВАННЯ</i>	832
Мариківська Г.А., Будянська В.А. <i>ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ</i>	845

УДК 378.14

[https://doi.org/10.52058/2786-4952-2025-11\(57\)-813-822](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2025-11(57)-813-822)

Логвиненко Вікторія Михайлівна кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри соціальної роботи, управління та суспільних наук, Львівський державний університет безпеки життєдіяльності, м. Львів, <https://orcid.org/0000-0001-9273-1983>

МЕТОДОЛОГІЧНА КУЛЬТУРА ЯК НЕОБХІДНА СКЛАДОВА ДОСЛІДНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Анотація. У статті досліджується методологічна культура як суттєвий компонент дослідницької компетентності здобувачів вищої освіти, підкреслюючи її роль у забезпеченні цілісності, систематичності та інноваційності наукового дослідження. Методологічна культура концептуалізується як інтегративна характеристика дослідника, що поєднує знання методів пізнання, здатність до їх критичного аналізу та навички творчого застосування на практиці. У дослідженні виділяються структурні компоненти методологічної культури – мотиваційно-ціннісний, когнітивний, процесуально-діяльнісний та діагностично-технологічний – які взаємодіють, забезпечуючи цілісність та ефективність дослідницької діяльності. Особлива увага приділяється поступовому розвитку методологічної культури на різних рівнях вищої освіти: на бакалаврському та магістерському рівнях здобувачі отримують базові знання, навички та цінності, тоді як на рівні доктора філософії вони поглиблюються та інтегруються, що призводить до самостійної наукової творчості. Підкреслюється важливість філософії науки у формуванні методологічної рефлексії, критичного мислення та етичної відповідальності, а також роль академічної доброчесності як фундаментального принципу, що запобігає методологічним спотворенням та забезпечує достовірність результатів досліджень. Академічна доброчесність представлена не лише як моральна норма, а й як епістемологічна дисципліна, що захищає від методологічної фальсифікації та сприяє об'єктивному пошуку істини. Освітній процес аналізується як ключове середовище для розвитку методологічної культури через проектне навчання, міждисциплінарні семінари, інтерактивні методи та участь у дослідницькій діяльності. У статті робиться висновок, що методологічна культура, яка ґрунтується на філософії науки та академічній доброчесності, є вирішальним фактором у формуванні дослідницької компетентності, дозволяючи майбутнім науковцям поєднувати професійну майстерність з етичними стандартами та інноваційним мисленням. Перспективи подальших досліджень включають розробку практичних моделей для розвитку методологічної культури, інтеграцію цифрових інструментів у підготовку

дослідників та вивчення міждисциплінарних підходів до зміцнення академічної доброчесності в науковій практиці.

Ключові слова: методологічна культура, дослідницька компетентність, академічна доброчесність, філософія науки, критичне мислення, методологія наукових досліджень.

Lohvynenko Viktoriia Mykhailivna PhD in Philosophy, Associate Professor, Associate Professor at the Department of Social Work, Management and Social Sciences, Lviv State University of Life Safety, Lviv, <https://orcid.org/0000-0001-9273-1983>

METHODOLOGICAL CULTURE AS AN ESSENTIAL COMPONENT OF RESEARCH COMPETENCE OF HIGHER EDUCATION STUDENTS

Abstract. The article explores methodological culture as an essential component of the research competence of higher education students, emphasizing its role in ensuring the integrity, systematicity, and innovativeness of scientific inquiry. Methodological culture is conceptualized as an integrative characteristic of a researcher that combines knowledge of methods of cognition, the ability to critically analyze them, and the skills to apply them creatively in practice. The study highlights the structural components of methodological culture – motivational-value, cognitive, procedural-activity, and diagnostic-technological – which interact to provide the integrity and effectiveness of research activities. Particular attention is paid to the gradual development of methodological culture at different levels of higher education: at the bachelor's and master's stages, students acquire basic knowledge, skills, and values, while at the doctoral level, these are deepened and integrated, leading to independent scientific creativity. The article underscores the importance of philosophy of science in shaping methodological reflection, critical thinking, and ethical responsibility, as well as the role of academic integrity as a fundamental principle that prevents methodological distortions and ensures the reliability of research results. Academic integrity is presented not only as a moral norm but also as an epistemological discipline that safeguards against methodological falsification and promotes objective pursuit of truth. The educational process is analyzed as a key environment for cultivating methodological culture through project-based learning, interdisciplinary seminars, interactive methods, and participation in research activities. The article concludes that methodological culture, grounded in philosophy of science and academic integrity, is a decisive factor in the formation of research competence, enabling future scholars to combine professional mastery with ethical standards and innovative thinking. Prospects for further research include the development of practical models for fostering methodological culture, the integration of digital tools into research training, and the exploration of interdisciplinary approaches to strengthening academic integrity in scientific practice.

Keywords: methodological culture, research competence, academic integrity, philosophy of science, critical thinking, research methodology.

Постановка проблеми. Сучасна система вищої освіти орієнтована на формування широкого спектру компетентностей, серед яких здатність до самостійного наукового пошуку виступає як необхідна компетентність ХХІ-го століття [1]. Особливої ваги ця вимога набуває на третьому, освітньо-науковому рівні, де майбутні доктори філософії мають не лише засвоювати існуючі знання, а й створювати нові; володіти компетентністю у проектуванні та самостійному проведенні досліджень. Важливо, як зазначають S. A. Marrs, C. Quesada-Pallarès, K. D. Nicolai, E. A. Severson-Irby та J. R. Martínez-Fernández, щоб високий рівень дослідницької компетентності характеризував усіх здобувачів освітньо-наукових програм у глобальному масштабі, незалежно від спеціальності чи галузі. Крім того, завершивши навчання в одній країні, випускники можуть отримати дослідницьку посаду в іншій, що підкреслює необхідність забезпечення того, щоб усі докторські програми формували подібний рівень дослідницької компетентності [2]. Для цього необхідним є оволодіння актуальною методологією наукової діяльності і розвиток методологічної культури, яка виступає невід'ємною складовою дослідницької компетентності та обов'язковою рисою сучасного науковця. Методологічна культура передбачає здатність до критичного аналізу, рефлексії, обґрунтування власних досліджень, а також уміння творчо застосовувати існуючі концепції та методи пізнання. Вона є інтегративним утворенням, що поєднує філософські, загальнонаукові та конкретно-наукові підходи. Формування цієї форми культури необхідне для розвитку системного мислення та цілісного наукового світогляду, що в подальшому допомагатиме майбутнім фахівцям та науковцям чітко визначати мету, зміст і результати своєї професійної діяльності [3, с. 303]. Це актуалізує вивчення особливостей методологічної культури в контексті формування дослідницької компетентності здобувачів вищої освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок в розуміння методологічної культури зробили такі класики філософії та методології науки як К. Поппер, Т. Кун, І. Лакатос, П. Фейєрабенд та Ю. Габермас. К. Поппер підкреслював важливість критичного мислення та принципу фальсифікації, що формує культуру постійної перевірки наукових знань [4]. Т. Кун увівши поняття «наукова парадигма» продемонстрував, що розвиток науки відбувається через «наукові революції», коли одна парадигма змінює іншу. Це підкреслює динамічність методологічної культури та її залежність від історичного контексту [5]. І. Лакатос запропонував концепцію дослідницьких програм, яка акцентує на системності та послідовності наукового пошуку [6]. П. Фейєрабенд наголошував на методологічному плюралізмі, вважаючи, що наука розвивається завдяки різноманітності підходів [7]. Ю. Габермас розглядав науку у зв'язку з людськими інтересами та суспільними цінностями. Він підкреслював, що методологія не

може бути нейтральною, адже завжди пов'язана з комунікацією та соціальною відповідальністю, що у свою чергу розширює змістове наповнення поняття методологічної культури в етичному та соціальному аспекті [8]. Окреслені підходи дозволяють трактувати методологічну культуру як багатовимірний феномен, що поєднує критичність, історичність, системність, плюралізм і соціальну відповідальність.

У вітчизняній науковій традиції проблематика методологічної культури активно розробляється в педагогічному та філософському контекстах. О. Дубасенюк, О. Вознюк та О. Пастовенський аналізують формування методологічної культури здобувачів педагогічної освіти як основу їхнього професійного та особистісного зростання. Вчені підкреслюють роль мотивації у розвитку професійних ідеалів, ціннісних орієнтацій та педагогічної спрямованості, а також обґрунтовують, що впровадження інноваційних освітніх технологій сприяє підвищенню рівня методологічної культури майбутніх педагогів [9]. Так само О. Кравчук розглядає особливості становлення методологічної культури у здобувачів педагогічної освіти та наголошує на важливості розуміння різних методологічних підходів і вміння їх застосовувати; розвитку критичного мислення, цифрової та комунікативної компетентностей; творчості, креативності та етичної обізнаності; академічної доброчесності та активної участі у науковій спільноті [10].

А. Бержанір, вивчаючи формування філософсько-методологічної культури підкреслює, що засвоєння знань і навичок, пов'язаних із філософськими основами методології наукових досліджень, сприяє підвищенню рівня науково-педагогічної діяльності. Також вчений звертає увагу на роль філософсько-методологічного підходу у формуванні діалектичного стилю мислення, розвитку творчості, інноваційності майбутніх науковців та описує критерії сформованості методологічної культури [3].

В. Кравцов підкреслює, що методологічна культура є цілісним багатокомпонентним утворенням, яке включає знання методології, уміння застосовувати методи наукового пізнання, здатність до критичного аналізу та професійної рефлексії. Вона охоплює мотиваційну, інтелектуальну, духовно-етичну та практичну сфери особистості [11]. Розглядаючи методологічну культуру як складову наукової культури дослідника, Л. Ковальчук акцентує на багаторівневій природі методологічної культури. У вузькому сенсі вона визначається як практична здатність дослідника застосовувати методологію відповідно до завдань дослідження: «здатність виконувати науково-дослідну діяльність з урахуванням різних рівнів методології і принципів наукового пізнання, використовувати методологічні підходи релевантно темі, предмету, меті та завданням наукового дослідження» [12, с. 232], а у широкому – це інтегрована якість особистості дослідника, що охоплює знання, рефлексію, уміння, досвід і професійні якості: «сукупність його методологічної компетентності, професійних і науково-дослідницьких якостей, у якій органічно поєднуються глибокі

методологічні знання, методологічна рефлексія, дослідницькі вміння й навички, досвід творчої науково-дослідної та професійно-педагогічної діяльності, здатність до наукового пізнання на теоретичному й емпіричному рівнях, грамотного обґрунтування наукового апарату, теоретико-методологічних засад дослідження з використанням ієрархічної системи методології, методологічних підходів і принципів» [12, с. 232]. Такий підхід дозволяє розглядати методологічну культуру не лише як інструментальну компетентність, а й як системну характеристику дослідницької діяльності.

Попри наявність значної кількості наукових розвідок, в багатьох працях акцент робиться на практичних аспектах методологічної культури, тоді як її теоретико-філософські засади залишаються недостатньо розкритими, що потребує подальшого дослідження.

Мета статті - з'ясувати сутність, структуру та етапи формування методологічної культури здобувачів вищої освіти та визначити освітні умови, що сприяють становленню дослідницької компетентності майбутніх учених.

Виклад основного матеріалу. Здійснений аналіз досліджень та публікацій дає змогу трактувати методологічну культуру як інтегративну характеристику науковця, що поєднує знання про методи пізнання, здатність до їх критичного аналізу та вміння творчо застосовувати їх у дослідницькій діяльності. Ця форма культури розглядається як сукупність умінь і навичок, що забезпечують обґрунтованість, системність та інноваційність дослідження; важливою її складовою є рефлексія – здатність осмислювати власну наукову діяльність, її межі та перспективи.

В структурі методологічної культури сучасні дослідники виділяють мотиваційно-ціннісний компонент, що охоплює систему цінностей, цілепокладання та внутрішню мотивацію до наукового пошуку; когнітивний компонент, який передбачає оволодіння методологією наукового пізнання, засвоєння методологічних знань і здатність до обґрунтування теоретико-методологічних засад дослідження; процесуально-діяльнісний компонент, що включає сформованість дослідницьких умінь і навичок, досвід науково-дослідної діяльності, методологічну рефлексію та інтеграцію з культурою наукового мислення; а також діагностико-технологічний компонент, пов'язаний із методикою і технікою науково дослідження, опрацюванням, аналізом та інтерпретацією отриманих результатів [12, с. 233]. Слід зазначити, що ці компоненти не є ізольовані один від одного і їх доречно аналізувати у взаємозв'язку. Так, мотиваційно-ціннісний рівень стимулює пізнавальний аспект, разом з тим без методологічної обізнаності наукова діяльність буде поверхневою, без сформованих умінь і досвіду (процесуально-діяльнісний) неможливо ефективно застосувати методики та техніки (діагностико-технологічний). Власне зазначені компоненти взаємодоповнюють один одного, забезпечуючи цілісність і результативність науково-дослідної діяльності здобувачів вищої освіти.

Також варто мати на увазі, що розвиток методологічної культури має поетапний характер: на рівні бакалавра й магістра закладаються базові знання, уміння та цінності, тоді як на рівні доктора філософії відбувається їх поглиблення, інтеграція та вихід на щабель самостійної наукової творчості. На бакалаврському і магістерському рівні здобуття вищої освіти формується первинна дослідницька мотивація, усвідомлення значущості наукової діяльності для професійного становлення, закладається система цінностей, орієнтована на академічну доброчесність. Здобувачі оволодівають базовими знаннями з методології наукового пізнання, засвоюють принципи та рівні методології, знайомляться з основами наукового апарату дослідження. В процесі практики та при виконанні курсових та кваліфікаційних робіт формуються початкові дослідницькі уміння і навички (постановка проблеми, формулювання гіпотези, добір методів тощо); здобувачі опановують елементарні методики збору й аналізу даних, навчаються інтерпретувати результати на базовому рівні.

Для розвитку методологічної культури на першому і другому рівні здобуття вищої освіти необхідно використовувати потенціал філософії, яка, як правило, є обов'язковим компонентом освітньо-професійних програм першого (бакалаврського) рівня здобуття вищої освіти. Т. Житомирська підкреслює, що філософія здатна зробити вагомий внесок у цей процес, оскільки забезпечує розвиток критичного мислення, формує здатність до осмислення метафізичних проблем, актуалізує етичний вимір наукової діяльності та сприяє застосуванню феноменологічного підходу [13, с. 276]. Також, слід зазначити, що власне філософія, а саме її розділ – гносеологія – розкриває природу пізнання, його рівні, методи та можливості, межі та критерії істини тощо.

Окрім цього, в процесі викладання науково-педагогічним працівникам доречно розкривати методологію наукових дисциплін, акцентуючи як на загальнонаукових методах і підходах, які мають універсальний характер, так і на тих, які застосовуються у конкретних галузях науки чи для вирішення специфічних завдань (спеціальні методи), що доповнюють загальні методи й роблять науковий пошук більш ефективним. Відтак, здобувачі, які володіють не лише загальними, а й спеціальними методами, краще усвідомлюють багатогранність науки. Це допомагає уникати поверхневого підходу та розвиває здатність інтегрувати різні підходи у власних дослідженнях. Усвідомлення специфіки цих методів формує здатність до критичного вибору інструментарію, розвиває рефлексію щодо доцільності їх використання та сприяє підвищенню рівня наукової відповідальності.

В освітньому процесі розвиток методологічної культури може здійснюватися через проектно-орієнтоване навчання, міждисциплінарні семінари та практичні модулі, що моделюють реальні дослідницькі ситуації. До того ж серед методів проведення навчальних занять важливу роль відіграють інтерактивні – метод діалогу, дискусії, метод проектів, групові презентації, ігрові технології, тренінги та ін. [14]. Додатково участь в науково-дослідних семінарах забезпечить

засвоєння базових методологічних знань, принципів і рівнів наукового пізнання, що відповідає когнітивному компоненту. Елементи процесуально-діяльнісного та діагностико-технологічного компонентів методологічної культури формуються під час виконання курсових і кваліфікаційних робіт, участі у студентських наукових гуртках, науково-практичних конференціях молодих вчених тощо. Такий підхід сприятиме становленню методологічної свідомості майбутніх науковців, адже вони навчаються не просто користуватися методами, а й осмислювати їх у контексті етичних, теоретичних та практичних вимог сучасної науки.

На рівні освітньо-наукових програм основними завданнями є поглиблення дослідницької мотивації, формування стійкої наукової ідентичності, орієнтація на внесок у розвиток науки та професійної спільноти. Здобувачі мають оволодіти системними знаннями про методологію; вміти критично аналізувати й обґрунтовувати теоретико-методологічні засади власного дослідження; інтегрувати міждисциплінарні підходи; самостійно планувати та реалізовувати повний цикл наукового дослідження; опановувати складні методики та техніки дослідження, застосовувати сучасні цифрові інструменти для збору й аналізу даних, здійснювати інтерпретацію результатів на високому рівні, забезпечуючи їх наукову новизну та достовірність. Окрім цього майбутні доктори філософії повинні бути здатними до методологічної рефлексії, поєднання дослідницьких умінь із культурою наукового мислення на засадах академічної доброчесності.

Реалізації цих завдань має сприяти освітня складова програм з підготовки докторів філософії. Вона має передбачати вивчення компонентів з філософії науки, методології наукових досліджень, академічної доброчесності, які є логічно взаємопов'язані. З-поміж важливих функцій що виконує філософія науки для формування дослідницької компетентності, слід вказати на методологічну. Власне ця функція реалізується через глибокий аналіз, критичне осмислення та концептуальне узагальнення методів наукового пізнання; філософія науки формує загальнонаукові методологічні орієнтири, сприяє міждисциплінарному діалогу та вдосконаленню дослідницьких стратегій особливо в умовах коли необхідне переосмислення усталених парадигм і пошук нових епістемологічних підходів. Так, Г. Васянович у своєму авторському посібнику «Філософія науки» до кожного розділу подає методологічне значення розглянутих підходів та концепцій для наукових досліджень [15], що допомагає здобувачам осмислити принципи, методи та структуру наукового пізнання та формує здатність дослідника не лише користуватися методами, а й розуміти їхні обмеження, сферу застосування та взаємозв'язок із загальною картиною світу, забезпечує рефлексію над логікою побудови наукових теорій, принципами обґрунтування знання, а також над критеріями науковості, істинності та об'єктивності. Важливим є й етичний вимір: філософія науки підкреслює відповідальність ученого за достовірність даних та наслідки їх застосування.

Методологія наукових досліджень виступає своєрідною рамкою дослідницької роботи, що забезпечує її логічну послідовність і внутрішню узгодженість, навчає усвідомленому вибору методів та їх критичному осмисленню, сприяє розвитку рефлексивності й відповідальності дослідника. Завдяки методології здобувачі оволодівають не лише технікою дослідження, а й здатністю інтегрувати знання різних рівнів, що формує цілісне бачення науки та підвищує якість отриманих результатів.

Академічна доброчесність забезпечує дотримання принципів науковості, об'єктивності та критичності мислення. Дотримання норм доброчесності унеможливорює як ненавмисні, так і умисні методологічні викривлення, сприяючи системному застосуванню наукових методів та уникненню еклектичного поєднання теоретичних положень. У цьому контексті доброчесність не лише регулює моральний вимір наукової діяльності, але й формує епістемологічну дисципліну, що запобігає методологічному анархізму чи методологічній фальсифікації [16]. Академічна доброчесність орієнтує дослідника на об'єктивний пошук істини та відповідальне використання наукових засад у процесі пізнання. В освітньому процесі інтеграція принципів академічної доброчесності через навчальні курси, дискусії та практичні завдання створює умови для становлення дослідника, який поєднує методологічну підготовку із високими етичними стандартами. Таким чином, академічна доброчесність є не лише нормою поведінки, а й фундаментом методологічної культури, що забезпечує цілісність і стійкість наукового пошуку.

Висновки. Узагальнюючи викладене, можна зазначити, що методологічна культура є інтегративною характеристикою науковця, яка поєднує знання про методи пізнання, уміння їх критично осмислювати та здатність творчо застосовувати у дослідницькій діяльності. Її формування має поетапний характер і охоплює мотиваційно-ціннісний, когнітивний, процесуально-діяльнісний та діагностико-технологічний компоненти, які взаємодоповнюють один одного та забезпечують цілісність і результативність наукового пошуку. Важливу роль у цьому процесі відіграє філософія науки, що формує критичне мислення, рефлексію та етичну відповідальність, а також академічна доброчесність, яка виступає фундаментом методологічної культури та гарантує достовірність і об'єктивність результатів.

Перспективи подальших досліджень полягають у розробці практичних моделей і методик формування методологічної культури на різних рівнях вищої освіти, аналізі впливу міждисциплінарних підходів та цифрових технологій на розвиток дослідницької компетентності. Особливо актуальним є пошук освітніх стратегій, що інтегрують етичні та методологічні компоненти у підготовці майбутніх науковців, адже саме вони забезпечують становлення дослідника, здатного поєднувати високі моральні стандарти з професійною майстерністю та інноваційним мисленням.

Література:

1. Ciraso-Calí, A., Martínez-Fernández, J. R., París-Mañas, G., Sánchez-Martí, A., García-Ravidá, L. B. The Research Competence: Acquisition and Development Among Undergraduates in Education Sciences. *Frontiers in Education*. 2022. Vol. 7. Article 836165. DOI: <https://doi.org/10.3389/feduc.2022.836165>
2. Marrs S. A., Quesada-Pallarès C., Nicolai K. D., Severson-Irby E. A., Martínez-Fernández J. R. Measuring perceived research competence of junior researchers. *Frontiers in Psychology*. 2022. Vol. 13. Article 834843. DOI: <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2022.834843>
3. Бержанір А. Формування філософсько-методологічної культури майбутніх докторів філософії. *Соціальна робота та соціальна освіта*. 2021, № 2 (7). С. 299-308. [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-12\(30\)-331-340](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-12(30)-331-340).
4. Popper, K. The logic of scientific discovery. London: Hutchinson. 2002. Retrieved from <https://philotextes.info/spip/IMG/pdf/popper-logic-scientific-discovery.pdf>
5. Kuhn, T. S. . The structure of scientific revolutions. Chicago: University of Chicago Press. 1970. Retrieved from <https://www.lri.fr/~mbl/Stanford/CS477/papers/Kuhn-SSR-2ndEd.pdf>
6. Lakatos, I. The methodology of scientific research programmes. Cambridge: Cambridge University Press. 1999. Retrieved from <http://strangebeautiful.com/other-texts/lakatos-meth-sci-research-phil-papers-1.pdf>
7. Feyerabend, P. Against method. London: Verso. 1993. Retrieved from https://monoskop.org/images/7/7e/Feyerabend_Paul_Against_Method.pdf
8. Habermas, J. Knowledge and human interests. Boston: Beacon Press. 1972. Retrieved from <https://hugoribeiro.com.br/area-restrita/Habermas-knowledge-and-human-interests.pdf>
9. Дубасенюк О. А., Вознюк О. В., Пастовенський О. В. Формування методологічної культури здобувачів педагогічної освіти як мотиваційна основа їх професійного та особистісного акмеєзростання. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Педагогічні науки*. 2024. Вип. 2 (117). С. 88–100. DOI: 10.35433/pedagogy.2(117).2024.8.
10. Кравчук О. В. Формування методологічної культури майбутнього педагога-дослідника. *Перспективи та інновації науки (Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»)*. 2023. № 12(30). С. 317–330. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-12\(30\)-317-330](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-12(30)-317-330).
11. Кравцов В. О. Зміст і структура методологічної культури майбутнього соціального працівника. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки* 2021. Вип. 197. С. 124–129. DOI: 10.36550/2415-7988-2021-1-197-124-129.
12. Ковальчук Л. Формування методологічної культури здобувачів вищої освіти. *Вісник Львівського університету. Серія педагогічна*. 2025. Вип. 42. С. 227–240. DOI: <https://doi.org/10.30970/vpe.2025.42.13473>
13. Житомирська Т. Формування дослідницької компетентності викладачів: філософський аспект. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2023. Вип. 63, т. 1. С. 274–277. <https://doi.org/10.24919/2308-4863/63-1-42>
14. Васянович Г., Логвиненко В. Використання інтерактивних методів навчання в процесі підготовки майбутніх фахівців із соціальної роботи. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*. 2023. Т. 68. С. 85–93. . DOI: 10.31652/2412-1142-2023-68-85-93
15. Васянович Г. П. Філософія науки: навчальний посібник. Львів: ФОП Корпан Б. І., 2024. 196 с.
16. Логвиненко В. М. Значення філософії і методології науки в контекст формування академічної доброчесності здобувачів вищої освіти. *Наукові інновації та передові технології. (Серія «Управління та адміністрування», Серія «Право», Серія «Економіка», Серія «Психологія», Серія «Педагогіка»)*. 2025. № 9(49). С. 1919–1926. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2025-9\(49\)-1919-1926](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2025-9(49)-1919-1926).

References

1. Ciraso-Calí, A., Martínez-Fernández, J. R., París-Mañas, G., Sánchez-Martí, A., & García-Ravidá, L. B. (2022). The research competence: Acquisition and development among undergraduates in education sciences. *Frontiers in Education*, 7, 836165. <https://doi.org/10.3389/feduc.2022.836165>
2. Marrs, S. A., Quesada-Pallarès, C., Nicolai, K. D., Severson-Irby, E. A., & Martínez-Fernández, J. R. (2022). Measuring perceived research competence of junior researchers. *Frontiers in Psychology*, 13, 834843. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2022.834843>
3. Berzhanir, A. (2021). Formuvannia filosofsko-metodolohichnoi kultury maibutnikh doktoriv filosofii [Development of philosophical and methodological culture of future Doctors of Philosophy]. *Sotsialna robota ta sotsialna osvita*, 2(7), 299–308. [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-12\(30\)-331-340](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-12(30)-331-340) [in Ukrainian]
4. Popper, K. (2002). *The logic of scientific discovery*. London: Hutchinson. Retrieved from <https://philotextes.info/spip/IMG/pdf/popper-logic-scientific-discovery.pdf>
5. Kuhn, T. S. (1970). *The structure of scientific revolutions*. Chicago: University of Chicago Press. Retrieved from <https://www.lri.fr/~mbl/Stanford/CS477/papers/Kuhn-SSR-2ndEd.pdf>
6. Lakatos, I. (1999). *The methodology of scientific research programmes*. Cambridge: Cambridge University Press. Retrieved from <http://strangebeautiful.com/other-texts/lakatos-meth-sci-research-phil-papers-1.pdf>
7. Feyerabend, P. (1993). *Against method*. London: Verso. Retrieved from https://monoskop.org/images/7/7e/Feyerabend_Paul_Against_Method.pdf
8. Habermas, J. (1972). *Knowledge and human interests*. Boston: Beacon Press. Retrieved <https://hugoribeiro.com.br/area-restrita/Habermas-knowledge-and-human-interests.pdf>
9. Dubaseniuk, O. A., Vozniuk, O. V., & Pastovenskyi, O. V. (2024). Formuvannia metodolohichnoi kultury здобувачів педагогічної освіти як мотиваційна основа їхньої професійної та особистісної акмеїзації [Formation of the methodological culture in pedagogical education students as a motivation basis for their professional and personal growth]. *Visnyk Zhytomyrskoho derzhavnoho universytetu imeni Ivana Franka. Pedagogichni nauky*. 2(117), 88–100. [https://doi.org/10.35433/pedagogy.2\(117\).2024.8](https://doi.org/10.35433/pedagogy.2(117).2024.8) [in Ukrainian].
10. Kravchuk, O. V. (2023). Formuvannia metodolohichnoi kultury maibutnoho pedahohadoslidnyka [Formation of the methodological culture of the future teacher-researcher]. *Perspektyvy ta innovatsii nauky (Serii «Pedahohika», Serii «Psykhologhiia», Serii «Medytsyna»)*, 12(30), 317–330. [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-12\(30\)-317-330](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-12(30)-317-330) [in Ukrainian].
11. Kravtsov, V. O. (2021). Zmist i struktura metodolohichnoi kultury maibutnoho sotsialnoho pratsivnyka [The content and structure of the methodological culture of the future social worker]. *Naukovi zapysky. Serii: Pedagogichni*, 197, 124–129. <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2021-1-197-124-129> [in Ukrainian].
12. Kovalchuk, L. (2025). Formuvannia metodolohichnoi kultury здобувачів вищої освіти. [Developing the methodological culture of higher education students]. *Visnyk Lvivskoho universytetu. Serii pedagogichna*, 42, 227–240. <https://doi.org/10.30970/vpe.2025.42.13473> [in Ukrainian]
13. Zhytomyrska, T. (2023). Formuvannia doslidnytskoi kompetentnosti vykladachiv: filosofskyi aspekt [Development of research competence of teachers: Philosophical aspect]. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk*, 63(1), 274–277. <https://doi.org/10.24919/2308-4863/63-1-42> [in Ukrainian]
14. Vasyanovych, H. & Lohvynenko, V. (2023). Vykorystannia interaktyvnykh metodiv navchannia v protsesi pidhotovky maibutnikh fakhivtsiv iz sotsialnoi roboty. [Use of interactive learning methods while training future specialists in social work]. *Modern Information Technologies and Innovation Methodologies of Education in Professional Training Methodology Theory Experience Problems*, 68, 85–93. DOI: 10.31652/2412-1142-2023-68-85-93 [in Ukrainian].
15. Vasyanovych, H. P. (2024). *Filosofia nauky [Philosophy of science]*. Lviv: FOP Korpan B. I. [in Ukrainian]
16. Lohvynenko, V. M. (2025). Znachennia filosofii i metodolohii nauky v kontekst formuvannia akademichnoi dobrochesnosti здобувачів вищої освіти [The value of philosophy and the methodology of science in the context of developing academic integrity among higher education students]. *Naukovi innovatsii ta peredovi tekhnolohii. (Serii «Upravlinnia ta administruvannia», Serii «Pravo», Serii «Ekonomika», Serii «Psykhologhiia», Serii «Pedahohika»)*. 9(49), 1919–1926. [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2025-9\(49\)-1919-1926](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2025-9(49)-1919-1926) [in Ukrainian]